

naars behooren en laat niet alleen de mannenarbeid door vrouwen verrichten maar maakt zelfs de populaire helden der historie, enkele goden en een paar heiligen tot slachtoffers dezer excessen, en is daardoor wel een vrouwelijke kunst bij uitnemendheid geworden.

Een der bijzonderheden die aan deze kunstrichting eigen is, is de, waarschijnlijk uit de Yamato-school stammende onpersoonlijke, onbewogen uitdrukking der steeds à trois quarts geteekende koppen die daardoor op ons den, mogelijk onjuisten, indruk maken allen op elkaar te gelijken. Een en ander geeft aan deze richting een sterk decoratief karakter.

De eerste aanduidingen van verandering in de richting van pogingen die streven naar grootere natuurlijkheid komen zwak en voor ons nauwelijks bemerkbaar bij Utamaro bewust voor den dag als hij enkele serieën van vrouwelijke figuren als physionomische studies betitelt. Wij hebben aan deze experimenten stellig een deel der prachtige prenten te danken, die als „grootte koppen” bekend staan en hem gelegenheid gaven aan de gelaatstrekken bijzondere aandacht te wijden. Aan Yeishō gaf hetzelfde prenttype de gelegenheid de uitdrukking van wulpschheid die zijne oiranportretten vertoonen tot een der meest uitgesproken kenmerken van zijn werk te maken. In de acteursportretten van een paar kunstenaars der Katsukawaschool o.a. Shunkō en Shunyei en ook bij die van Sharaku wordt de „grootte kop” eveneens met succes gebruikt ter duidelijke karakterisering hunner voorgestelde personen.

Het werk van Kwaigetsudō beïnvloedde de Okumura-, Nishimura- en Kitao-school en zette zich voort over Harunobu en Koryūsai naar Torii Kiyonaga, Utamaro, Chōki, Yeishi en anderen om daarna te komen tot Toyokuni in zijn vroegeren tijd. In diens handen verloor het daarna grootendeels zijn zelfstandigheid als richting, en zakte in zijn en het werk der latere Utagawa af tot een secundair element, dat evenwel meehielp aan de stylistische ontwikkeling van dien lateren tijd, om zoo nu en dan, b.v. in enkele der bekende door Hiroshige en Kunisada in samenwerking gemaakte triptieken iets zelfstandiger op te treden.

Zoo staan de felbewogen en door hartstocht bezielde prenten der dynamische richting diametraal tegenover de kalme en bezonkene composities der statische groep, beiden tezamen hebben nagenoeg de geheele werkingssfeer der Ukiyoye en zeker het karakter ervan bepaald.

Het ligt natuurlijk voor de hand dat de twee richtingen die de Ukiyoye gedurende bijna een eeuw beheerschten niet steeds zoo scherp omgrensd zijn als in deze korte notities gesteld moest worden. Gevallen waarin kunstenaars zich op beide gebieden bewogen zijn niet zeldzaam, doch leidden zelden of nooit tot een werkelijke versmelting der beide richtingen, behalve daar waar acteurs in vrouwenrollen worden afgebeeld die dan meestal niets meer van het mannelijke hebben overgehouden en, in zekeren zin volkomen consequent, ook meestal in statischen zin worden geteekend. Gevallen waarbij van in-